

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofredactie: G. H. Waage, Prof. Pieter Willemsstraat 41, Maastricht, Telefoon 3605. Mederedacteurs: Jos. Cremers, Canne-België. Dr. H. Schmitz S. J., Ignatius College, Valkenburg (L.). Telef. 2079. R. Geurts, Echt, Penningmeester; ir. P. Marres, Villa „Rozenhof“, St. Pieter-Maastricht, Postgiro 125365 ten name v. h. Nat. hist. Gen., Maastricht. Drukkerij v.h. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9, Tel. 2121.

Verschijnt Vrijdags voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan de Leden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contributie der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging Jaarvergadering op Woensdag 3 Sept. in het Museum. — Verslag der Maandelijksche Vergadering op Woensdag 7 Augustus 1940. — H. Schmitz S.J. In Memoriam Dr. R. Leruth. — H. Schmitz S.J. Eine neue ostasiatische Spiniphora (Phoridae diptera). — C. Willemse. On a collection of Indo-Australian Tettigonidae. — G. H. Waage. Hoe komt een mannetje aan een wijfje?

De Jaarvergadering

die met Pinksteren gehouden zou worden, vindt thans **WOENSDAG 3 SEPTEMBER** plaats in het MUSEUM.

In verband met de leden buiten Maastricht begint de vergadering te **half zes** precies.

VERSLAG

DER MAANDELIJSCHES VERGADERING OP WOENSDAG 7 AUGUSTUS 1940.

Aanwezig: de dames: A. Kemp-Dassen, Th. v. Schaik, M. v. d. Geyn, J. C. Bok, benevens de heeren: M. Kemp, L. Grossier, P. Marres, D. v. Schaik, P. Bels, Br. Christoforus, J. Rijk, H. Houx, M. Rongen, J. Maessen, M. Mommers, Th. Heyen, P. Kleipool, A. v. Mastrikt, M. Meyer, P. Wasenberg, J. Faber, H. Kortebos en G. Waage.

Bij de opening van de vergadering, die voorgezeten wordt door den heer Grossier, deelt deze mede, dat ons Genootschap 2 verdienstelijke leden door den dood verloor. Te Gent sneuvelde Dr. R. Leruth, terwijl te Vaals plotseling overleed Dr. Ploem, die vroeger op floristisch gebied verdienste heeft verworven voor den Vaalser hoek van Z.-Limburg.

Pater Schmitz S. J. spreekt daarna een gedachtenisrede uit, waarin hij Dr. Leruth gedenkt.

De heer Waage leest 't volgende schrijven voor van den heer Jongen.

„In Wahlwiller werd verleden winter, en in 't

voorjaar e. o. v. een oud, hooger gelegen, stuk weiland (minstens een paar morgen groot), afgegraven en 't terrein genivelleerd naar 't peil van de twee wegen, die 't aan twee kanten begrenzen; de eene de rijksweg Maastricht-Vaals, de andere een binnenweg tusschen 't onderhavige perceel en andere weilanden in. De afgraving heeft plaats gehad tot gemiddeld 1 à 1½ meter hoogte. De vrijgekomen aarde werd weggevoerd en was aangekocht geworden door het Rijk, om daarmee hier en daar den weg te verbreden, vnl. den aanleg van rijwielpaden daarnaast mogelijk te maken. Men had aan den aankoop de conditie verbonden, dat de aanwezige humusaarde ter plaatse moest blijven. Deswege werd deze eerst ergens tesaam gekruid, om naderhand weer over 't terrein te worden uitgespreid. Dit is gebeurd. De bedoeling was de zaak weer lijk te voren tot weiland te maken. Tot nu toe is echter alles braak blijven liggen; er is verder niets op gebeurd, en er is geen eg op geweest, er werd geen nieuw zaad uitgeworpen, noch 't een noch 't ander.

Ik meen van alles nauwkeurig poolshoogte te hebben genomen.

Wat is er inmiddels geschied? 't Is daar een groeien en bloeien geweest van een tropische weelde, en regelmatig over 't geheele terrein. 't Was er dra spoedig zoo rood van Papaver (Klaproos), dat 't er allen schijn van had, alsof de pachter er toch had gezaaid: klapprozen, niets dan klapprozen. De toeristen langs den Grooten Weg stapten telkens af, om er een bouquet van te maken en mee naar huis te nemen, als herinnering aan 't schoone Zuiden.

Nu staan de Papaver-gewassen er (in zaad). Men ziet er intusschen ook veel Melde onder, Wolfsmelk, etc. etc.

Hebben voorheen de dichte graszoden het, hoe, wanneer en hoelang dan ook, opgeborgen onkruid-

zaad vastgehouden en belet om te ontkiemen en omhoog te schieten?

Of weet iemand van de vergaderden eenige andere oplossing voor dit toch minstens opvallend verschijnsel?

Behalve inzender dezes, hebben anderen ter plaatse, o.m. een paar buurmensen, naar een verklaring gezocht. In ieder geval vielen door hen nooit klapprozen („kollebloemen“) te bekennen, noch op 't bewuste terrein, noch in de omgeving, tenzij in „vereinzelde“ exemplaren. Men weet niet meer, dan dat er altijd weiland, misschien ook wel eens bouwland, is geweest.

Hoe heeft de Heer der natuur hier gewerkt en geordend?

De heer **Waage** zegt, dat de zaden van de bedoelde papaversoort zeer licht zijn en dan ook door den wind worden verspreid. Ook in dit geval zal de wind hier 't zaad hebben meegenomen en op den maagdelijken grond is dit snel ontkiemd. Dit verschijnsel is op pas opgeworpen aarde vaak waar te nemen. 't Deed zich ook voor bij de graafwerken in 't Bosscherveld tijdens 't maken van de verbinding Maas—Z. Willemsvaart. Het viel spr. ook de laatste weken op, hoe snel de zandhoopen, die onze nieuw-gebouwde schuilkelders bedekken, begroeid waren met allerlei „onkruid“, voornamelijk met planten, waarvan de zaden door den wind of door mieren worden verspreid.

De heer v. **Schaik** zag 25 Juli op dezelfde plaats als verleden jaar een groot aantal Groote Hoefijzerneuzen hangen, de meeste met een jong. Tijdens het vliegen kon hij waarnemen, hoe 't jong aan 't moederlichaam hing, n.l. met den kop naar boven. Tevens trof hij exemplaren van de Groote Hoefijzerneus samen aan met exemplaren van de Gekorven Vleermuis. Opvallend is, dat juist in dezen tijd teeken worden gevonden op de vleermuizen. Tenslotte vertelt spr., dat hij te Gronsveld een ex. zag van *Apatura iris*.

De heer **P. Schmitz** deelt mede, te Valkenburg gevangen te hebben, een exemplaar van *Niptus hololeucus*. In de Museumcollectie is slechts 1 ex. aanwezig uit Weenen. Spr. vertelt, hoe dit jaar de boerenzwaluwen bij voorkeur haar nesten bouwen in de hoeken der woonkamers van 't Ignatius-College, vooral in de kamers gelijkvloers en op de eerste verdieping. Deze vogels bouwen anders toch meer in stallen. Eén zwaluw mocht zelfs haar nest behouden boven... het hoofdkussen van een der paters en diens goedhartigheid werd beloond. Slechts éénmaal is er „iets, niet nader te noemen“ op 't kussen terecht gekomen.

De heer **Rijk** beschrijft, hoe (waarschijnlijk) een *Ptinus* soort, jacht maakte op een ander insect en hoe 't dier zijn prooi vast hield met zijn antennen.

Vervolgens deelt de heer **P. Bels**, naar aanleiding van het hevige optreden der aardappelziekte, het één en ander mede over deze ziekte en vertoont aangetast loof, stengels en knollen van de zeer vatbare variëteit „Eersteling“.

De biologie van den verwekker *Phytophthora infestans* de Bary en die van den gastheer worden behandeld. Vervolgens passeeren de revue: de in-

fectiemogelijkheden, ziektesymptomen, overwinteringskansen der parasiet, verspreiding der ziekte, weersinvloeden en de vatbaarheid der diverse aardappelrassen. Besloten wordt met de bestrijding en de economische beteekenis dezer ziekte.

De lezer, die alles uitvoerig, thuis nog eens rustig wil nalezen, wordt o.a. verwezen naar de Verslagen n. 6, 9, 52 en 53 van den Plantenziektenkundigen Dienst te Wageningen.

De heer **Bels** toont vervolgens een jong Kardoenplantje en vertelt het volgende.

Na het verschijnen van mijn artikeltje over de Kardoen, in het vorige Maandblad, zijn mij nog verschillende gegevens bekend geworden, die hier, ter meerdere volledigheid, volgen.

Mijn talrijke navragen bij kweekers van de Kardoen, hadden tot resultaat dat bijna overal verteld werd: „Vorig jaar, of het jaar daarvoor, heb ik ze wel gehad, doch thans niet meer.“ De eenige plaats, waar ik planten gezien heb, was bij het Kasteel te Eysden. Zelfs de kweeker en zaadhandelaar Tubergen (Haarlem) bezat ze niet meer, omdat ze zoo weinig gevraagd werden; hoewel ze nog genoemd worden in de voorjaarsprijscourant van 1940.

De heer **Maessen** vertelde mij, dat ze tot voor kort geteeld werden, in grotten te Canne. Aldaar heb ik echter niets kunnen vinden.

Wat de kweekmethoden betreft, verwijs ik naar mijn artikel, doch als aanvulling vertel ik hier, dat Br. Michaël van het Voogdijgesticht „St. Jozef“ te Heer, het bladmoes van de nerven afhaalde, voordat hij ze bleekte. De planten leken dus op kaalgegeten koolplanten en werden aldus, na gebleekt te zijn, gegeten.

De moeilijkheden bij de cultuur liggen vooral in de onhandelbare planten bij het overbrengen van het vrije veld naar de plaats, waar de planten gebleekt worden (gewicht, grootte, en al of niet gedoorntheid).

Bij Tubergen vernam ik, dat in „Holland“ bijna niemand de plant kent en de tuinbaas van het Kasteel te Eysden, vertelde hetzelfde over Maas-tricht en omgeving. Eenigen tijd geleden kwam hij met planten op de veiling, doch moest met zijn onbekend product, wegens onverkoopbaarheid, weer naar huis toe gaan.

De grootte der struiken schijnt te varieren, want in Gorter's Kookboek van 1918 staat, dat twee struiken genoeg zijn voor een maal voor vier personen, terwijl men in Eysden vertelde, dat, hoewel iedere plant slechts 5—6 eetbare bladstelen bezit, twee planten genoeg zijn voor 18 personen. Hierbij zullen echter wel kweekmethode, bereidingswijze, andere gerechten en eetlust een belangrijke rol spelen.

Voor op- en aanmerkingen houd ik mij aanbevelen, doch bovenal zou ik graag van de lezers weten, of ze nog plaatsen kennen in Nederland, waar Kardoen geteeld wordt.

De heer **Kemp** vond in „Nieuwe volledige beschrijving van België“ door G. Bruining 1830 't volgende vermeld omtrent de herkomst der fossielen.

„Onbetwistbaar vindt men er de sprekendste bewijzen voor eene vermenging van de bestanddeelen eener vorige wereld, welke de schepping der tegenwoordige wereld moet zijn voorafgegaan. Men vindt in de steenstof, welke er onophoudelijk uit den berg gedolven wordt, evenals in de ingewanden van menig ander gebergte, overblijfselen van schepselen, welker soort in de tegenwoordige wereld onbekend is en nimmer eenig bestaan in dezelve schijnt te hebben gehad. Schepselen, welke gevolgelijk niet in die steenstof besloten kunnen zijn geworden, dan bij de verkeerung van een vroegere wereld, door zulk eene botsing van die wereld tegen eene staartster, als van tijd tot tijd menig zonnestelsel in wanorde brengt.”

Zooals men ziet, wist men 100 jaar geleden nog niet goed raad met de fossielen.

De heer Kortebos deelt mede, nu reeds voor het 4e jaar exemplaren te vangen van *Acidalia herbariata*. Bij de eerste mededeeling (zie Maandblad no. 5, 1938, blz. 48) wilde men 't dier niet als inheemsch beschouwen, maar spr. vraagt zich af: „Wanneer dan wel?” Tegen donker komen ze het huis binnen vliegen en zoo tusschen 11 uur—half twaalf zitten ze tegen 't witte plafond. Ook 's morgens zitten ze er nog en spr. vraagt den aanwezigen, eens op dit diertje te letten. Komt 't nu alleen in mijn woning voor? Verder vertelt spr., dat hij vlinders trachtte te vangen op licht, maar om niet te veel te doen uitstralen, gebruik maakte van blauw licht. Het viel hem op, dat dit licht de vlinders zeer onrustig maakte. Ze werden er „wild” van.

De heer Rijk zegt, dat Mac Gillavry kort geleden daarover een stukje schreef in de Entomologische Berichten, wat we hier overnemen.

Het aanlokken van insecten door licht.

Het gevoelig zijn van 's nachts vliegende insecten voor licht, is een bekend verschijnsel. Van deze eigenschap plegen de lepidopterologen veel te profiteren. Deze gevoeligheid bevat echter nog steeds problemen.

Dezer dagen zag ik twee artikelen, die mij voor dit vraagstuk van belang schijnen. Het eene is van K. Strohmaier in „Aus der Heimat” (Jaargang 52, Heft 1, Jan. 1939, p. 27). Het vermeldt, dat in de gemeente Wendlingen men een vijftal lampen geplaatst heeft, die een groenachtig licht geven. Dit zg. „Mischlicht”, dat tevens stroombesparend is, blijkt in zeer sterke mate aantrekkingskracht op vlinders uit te oefenen, en wel van 22 uur 's avonds tot de morgenschemering. De schrijver geeft een groote lijst van zodoende gevangen vlinders.

Een dergelijke voorkeur voor licht van bepaalde kleur, vindt men ook in het tweede door mij geziene artikel. Dit is een waarneming van Geo. P. Engelhardt in het Decemnummer 1938 van het Bulletin of the Brooklyn Entomological Society (Vol. III, No. 5, p. 223): „An Incidental Observation on Phototropism”.

Deze zag in Seattle (Wash.) 's avonds elf uur, 26 Juni 1938, dat, terwijl de heele stad van licht straalde, één winkel-verlichting, van blauw neonlicht, een ontzaggenlijke massa vlinders aantrok. Alle voorwerpen en voorbijgangers in den kring van dit licht, werden onmiddellijk door vlinders bedekt. In hoofdzaak, maar niet uitsluitend, waren het een *Malacosoma spec.* en *Stilpnotia salicis*. Hij meent, dat, waar in den laatsten tijd gerapporteerd wordt, dat vlinders minder dan vroeger op licht afkomen, het de moeite waard zou zijn met blauwe lichtfilters te werken, wanneer men, hetzij voor de vangst, hetzij voor verdelging alleen, van lichtvallen gebruik wil maken.

Hier zou ik willen vragen: Is een dergelijke vermindering van aantrekkingskracht van het licht en omgekeerd, vermeerderde aantrekkingskracht door licht van bepaalde samenstelling, ook wel eens bij ons geconstateerd?

Een groen licht, dat mij doet denken aan de lampen van Wendlingen, zag ik uit den trein op een kruispunt van het dorp Heilo. Ik was echter nog niet in de gelegenheid om te controleeren of dat licht ook een dergelijken wonderbaarlijken invloed op de vlinders heeft.

Misschien kunnen onze ingenieurs-lepidopterologen ons nader licht geven over dit lichtvraagstuk.

De heer Waage zegt, dat blauw licht vliegen afschrikt, waarom men dan ook in veestallen wel glas van deze kleur aanbrengt. Echter moeten we oppassen, want blauw licht kan zoo totaal verschillend zijn, zoodat vergelijkingen gevaarlijk zijn. De kleur blauw zal telkens geanalyseerd dienen te worden.

Nadat bepaald was de volgende maand de jaarvergadering te houden en deze te laten aanvangen om half zes, wordt de vergadering gesloten.

In memoriam Dr. R. Leruth

Als vrienden en medewerkers hebben Dr. Leruth en ik sedert 1932 elkander vele diensten bewezen. Maar één dienst heeft hij mij nooit gevraagd, en ik zelf heb evenmin ooit vermoed in de gelegenheid te zullen komen, hem dien te bewijzen, nl. 'n woord tot zijn nagedachtenis te spreken in een vergadering van ons Genootschap, waarvan hij sedert Januari 1933 lid was.

Onder de tegenwoordige buitengewone omstandigheden beschik ik niet over alle noodige biografische gegevens. Vermoedelijk is Leruth omstreeks 1910 te Luik geboren. Voor enkele jaren verhuisde hij van daar met zijne ouders naar Hermalle bij Argenteau. Sinds September 1939 was hij onder de wapenen en werd kort na 10 Mei 1940 bij Gent zwaar aan het hoofd gewond; in een